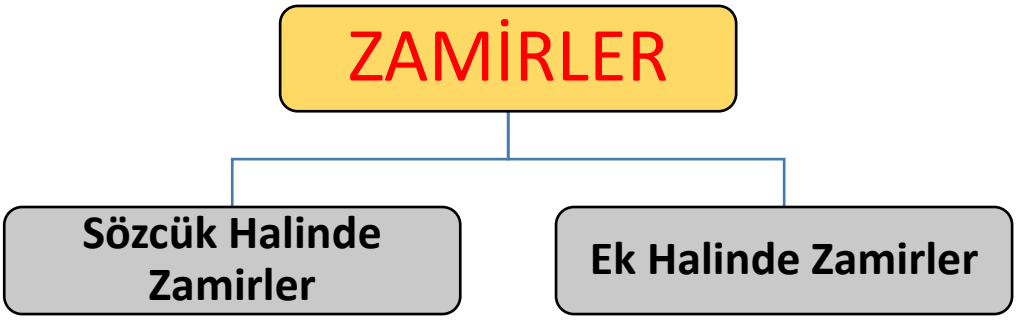
ZAMİR (ADIL)

Adların, önceden sözü edilen söz gruplarının ya da cümlelerin yerini geçici olarak tutan sözcükler ile bir varlığın kime ya da neye ait olduğunu belirten eklerdir. Daha kısa bir tanımla **adın yerini tutan sözcük ya da eklerdir.**

1) Kişi Zamirleri
2) İşaret Zamirleri
3) Belgisiz Zamirler
4) Soru Zamirleri
5) Dönüşlülük Zamiri

1) İlgi Zamiri
2) İyelik Zamirleri

A. Sözcük Halinde Zamirler

1) Kişi (Şahıs) Zamirleri:

Kişi adları yerine kullanılan zamirlerdir: **ben, sen, o, biz, siz, onlar**

ben, biz → 1. tekil ve çoğul kişi (sözü söyleyen kişi)
sen, siz → 2. tekil ve çoğul kişi (söz söylenen kişi)
o, onlar → 3. tekil ve çoğul kişi (sözü edilen kişi)

- *Sizler yarınların umudusunuz.*
- *Onları geçen yaz Bodrum'da gördüm.*
- *Siz sınıfa geçin ben geliyorum.*
- *Seni aramaya çıktığımızda Ayşe de yanımızdaydı.*

UYARILAR

➢ **"O" ve "onlar"** sözcükleri insandan başka varlıkların yerini tutuyorsa işaret zamiri sayılır:

- Onu kütüphanede çalışırken görmüşler. (**kişi zamiri**)
- Onu cüzdanıma koyarken düşürmüşüm **(İşaret zamiri)**
- Onları buna iten biraz da kendi şahsi duyguları olmuştur. **(kişi zamiri)**
- Onlar, masanın üzerinde dağınık bir şekilde duruyordu**. (işaret Zamiri)**

➢ Kişi zamirleri iyelik eki almazlar. İlgi (tamlayan) eki alırlar.

- Ben**im** yazılarım beni bağlar (ilgi eki)
- Biz**im** bahçemizde bu meyve yetişmiyor. (ilgi eki)

2. İşaret (Gösterme) Zamirleri

Gösterme yoluyla isimlerin yerini tutan zamirlerdir. Gösterdikleri varlıkların adlarıyla birlikte kullanılmazlar. Başlıca işaret zamirleri:

- Asıl işaret zamirleri: **bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar**
- Yer anlamlı işaret zamirleri: **bura, şura, ora, buralar, şuralar, oralar**
- Biçim anlamlı işaret zamirleri: **böylesi, şöylesi, öylesi, böyleleri, şöyleleri, öyleleri, öteki, beriki, diğeri…**

  - İstediğini yap; bu, hiç kimseyi ilgilendirmez.
  - Buna benzer bir müzik terimi hatırlıyorum.
  - Onu, güzelce ütüleyip dolaba as.
  - Ötekini giyersen daha dikkat çekici olabilir.

UYARILAR

"Bu" ve "şu" "o" bir isimle birlikte kullanıldığında **işaret sıfatı olur.**

- Bu telefon babama ait. (Sıfat)
- Aman sabah olmasın bu karanlık sokakta (Sıfat)
- Şu kızlar neden bu kadar çok güler, anlamıyorum. (Sıfat)
- O filmi kaç kez seyrettim hatırlamıyorum. (Sıfat)

"Öteki" ve "beriki" sözcükleri, gösterdikleri varlığın adıyla kullanıldıklarında **işaret sıfatı olur:**

- Aradığın şiir **öteki** dergideydi. (Sıfat)
- Beriki fidanları yarın dikeceğiz. (Sıfat)

"Bu, şu, o" sözcükleri **çokluk, iyelik ya da durum eki** aldıysa kesinlikle zamirdir, işaret sıfatı olamaz.

- **Buralarda** kiralık ev bulmak oldukça zor.
- Bu dolap **burada** kalacak, diğeri aşağıya inecek.
- **Şunlara da** bir örtü almak gerekiyor.
- **Onu** nereye koyduğumu hatırlamıyorum.

"**İşaret sıfatı**" ve "**durum zarfı**" olarak da kullanılan "**böyle, şöyle, öyle**" sözcükleri çekim eki alırsa **işaret zamiri** olur.

- Dost dediğin **böyle** günlerde belli olur. (işaret sıfatı)
- Sultan **böyle** ferman etti! (durum zarfı)
- **Böylesi** zor bulunur, emin ol. (işaret zamiri)
- **Böylesini** görmedim. **Öylesiyle** konuşulmaz. (işaret zamiri)

Mustafa ÇİFTÇİ Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

3) Belgisiz Zamirler

Hangi adın yerini tuttuğu tam olarak belli olmayan zamirlerdir: **herkes, kimse, kimi, kimisi, biri, birisi, çoğu, birtakımı, öteberi, tümü, hepsi, bazısı, birkaçı, birazı, birçoğu, başkası, falanca...**

- Başkası olsa bu kadar sakin kalamazdı.
- Bu işe hâkim birisi ile çalışmak istiyorum.
- Bazıları bu dünyaya şanslı olarak gelir.
- Herkes rahat bir yaşam sürmek ister.
- Kimini sefil etti 93 harbi
  Kimini şair

UYARI

➢ "**Bazısı, birçoğu, kimileri, çoğu, biri, başkası, birkaçı, hiçbiri, birazı"** gibi iyelik eki almış olan belgisiz zamirler, bu eki almadıklarında bir isimle tamlama kurarak sıfat olur:

Birçoğu yeni gelmiş. (zamir)

Birçok öğrenci gelmemiş. (sıfat)

Olaydan sonra hiçbiri beni aramadı. (zamir)

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada, nasırdan çektiği kadar (sıfat)

Başkası olsa para isterdi. (zamir)

Başka seçenekleri de değerlendirmelisin. (sıfat)

➢ "**Kimi**" sözcüğü "**belgisiz zamir**" olabildiği gibi "**bazı**" anlamıyla bir isimle kullanıldığında **"belgisiz sıfat"** olur:

Siz kimi aradınız, diye çıkışıverdi. (zamir)

Genel kurul, **kimi** itirazları da yok saydı. (bazı itirazları/sıfat)

4. Soru Zamirleri

Soru yoluyla ismin yerini tutan zamirlerdir: **kim, ne, nere, kaçı, hangisi, neden, nereye, kaçımız, hangimiz...**

- Kitapların hangisi ilgini çekti ?
- Hangimiz düşmedik kara sevdaya, hangimiz sevmedik çılgınlar gibi…
- Kimler geldi kimler geçti, hiç birisi senin kadar sevilmedi.
- Bu yaz hangisine gideceksiniz?
- Tatile giderken yanına neleri alması gerektiğini ona kim söyledi ?
- Nasıl eğlendiğini, arkadaşlarının kim olduğunu, hangisini daha çok sevdiğini, hangi oyunlardan hoşlandığını yazmasını ister.
- Konuyu böyle sınırlamamızın nedeni, şairin Türk edebiyatındaki yerini bir bütün olarak ortaya koymaktır.

UYARILAR

Soru zamirleri içinde en çok bilinen "**kim**" ve "**ne**" sorularıdır. **Kim**, insanları sormak için; **ne** zamiri insan dışındaki varlıkları sormak için kullanılır.

→"**Ne**" sözcüğü soru zamiri dışında **soru sıfatı, soru zarfı ya da bağlaç** olabilir.

Adın yerini tutmak üzere kullanıldığında **soru zamiri**dir:

Bu eteğin üstüne ne giyeceksin?

"**Hangi**" anlamıyla kullanıldığında **soru sıfatı**dır:

Ne zaman seni düşünsem

Bir ceylan su içmeye iner

Ne tür müzik dinlersin?

→"**Niçin"** anlamıyla kullanıldığında **soru zarfı**dır:

Keklik ne ötersin Çukurova'da

Ne dönüp duruyor havada kuşlar?

→"**ne... ne**" bağlaç olarak da kullanılır. Karşılaştırma anlamı veren "ne...ne" bağlacı cümleye olumsuzluk anlamı katar.

Ne içindeyim zamanın

Ne de büsbütün dışında

Ne harabî, ne harabatîyim;

Kökü mâzide olan âtiyim.

Ne kızı verir ne de dünürü küstürür

→"**Neden**" sorusu cümleye kattığı anlama göre ya **soru zamiri ya da soru zarfı** olabilir.

*"**Hangi nesneden**" ya da "**neyden**" anlamıyla kullanıldığında **soru zamir**idir:

Siz neden hoşlanırsınız? (Zamir)

*"**Niçin**" anlamıyla kullanıldığında ise soru zarfıdır.

Neriman kâbusu tekrar neden geri döndü diye düşündü.

5. Dönüşlülük Zamiri

Dönüşlülük zamiri "**kendi**" sözcüğüdür.

- Bu işin tamamını ben **kendim** yaptım.

- Dönüşlülük zamiri (adılı) iyelik eklerini alarak **kişi zamirlerinin** yerine kullanılır:

  kendim, kendin, kendi(si), kendimiz, kendiniz, kendileri

- Diğer zamirler gibi ad durum eklerini alabilir:

  - kendimi, kendime, kemdimde, kemdimden...

- İsim tamlamasında tamlayan ve tamlanan olur. Tamlayan olduğunda tamlayan eki (-in) almaz ancak yine de tamlama **belirtili isim tamlaması** sayılır.

  - kendi evimiz, kendi kitabım, Atatürk'ün kendisi...

- Yerini tuttuğu kişi zamiriyle kullanılırsa anlatım bozukluğu yapmaz aksine özneyi pekiştirir. Buna pekiştirmeli özne denir.

  - Onu okutma görevini ben kendim üstlendim

B. Ek Halinde Zamirler

1) İlgi Zamiri (Eki)

Adların yerini tutan "**-ki**" ekine ilgi zamiri denir. **İlgi eki "ki" bitişik yazılır.** Belirtili isim tamlamalarında tamlanan durumundaki adın yerini tutar ve tamlayana bitişik yazılır:

- Bizim**ki** bugün yine sinirliydi.
- Senin yiyeceğin kalaylı kapta
  Benim**ki** aslan ağzında
- Bu ev sizin**ki**nden daha geniş.

UYARILAR

- "ki" eki kimi zaman eklendiği sözcüğü sıfat görevine getirir. Bu durumda zamir görevinden çıkar.

  Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
  Ya gözler altında**ki** mor halkalar

  Demokraside**ki** kusurlar yine demokrasiyle kapanır.

2) İyelik Zamiri (sahiplik eki, iyelik eki, tamlanan eki)

Varlığın kime, neye, kaçıncı kişiye ait olduğunu bildiren eklerdir. İsim ve isim soylu sözcüklere gelir. İyelik ekleri şunlardır:

1. tekil kişi: **- (i)m** → ev-im, oda-m
2. tekil kişi: **- (i)n** → ev-in, oda-n
3. tekil kişi: **- i** → ev-i, oda-(s)ı
1. çoğul kişi: **- (i)miz** → ev-imiz, oda-mız
2. çoğul kişi: **- (i)niz** → ev-iniz, oda-nız
3. çoğul kişi: **- leri** → ev-leri, oda-ları

ÖNEMLİ NOT: 3. tekil şahıs iyelik eki "ı,i,u,ü" ile belirtme hal eki olan "ı,i,u,ü" birbiriyle karıştırılmamalıdır.

Bu iki eki karıştırmamak için eki alan kelimenin başına "onun, onların" kelimelerinden uygun olanı getirmelisiniz. Cümlenin anlamında herhangi bir bozulma olmuyorsa o ek iyelik ekidir. Oluyorsa hal ekidir.

(Onun) Bilgisayarı benim bilgisayarımdan hızlıydı. (İyelik Eki)

(~~Onun~~) Bilgisayarı kullanmayı hiç bir zaman öğrenemedi. (Belirtme Hali Eki)

YAPI BAKIMINDAN ZAMİRLER

Yapı bakımından zamirler dörde ayrılır:

1. Basit Zamirler: Kök hâlindeki zamirlerdir:

- Ben, sen, o, biz, siz, onlar, bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar, hepsi, çoğu, birisi, hangisi, kaçı, bazısı...

2. Birleşik Zamirler: Birden fazla kelimeden oluşan zamirlerdir.

- Hiçbiri, birçoğu, birtakımı,

3. Öbekleşmiş Zamirler: Birden fazla kelimenin değişik yollarla öbekleşerek oluşturdukları zamirlerdir.

- Öteki beriki, falan filân, şundan bundan, herhangi biri, ne kadarı...

4. Ek Hâlindeki Zamirler: İlgi ve iyelik zamirleri ek hâlindedir.

- Benim<u>ki</u>, kalem<u>imiz</u>

Not: Bazı sözcükler zamirlerden türemiştir**: kimlik, benlik, bencil, benimse-, kimsesiz, sensiz,**

Zamirlerin Temel Özellikleri

- İsim soylu sözcükler içinde en çok isimlere benzeyen sözcük türüdür.

- **Geçici olarak ismin yerini tuttuğu için <u>isim çekim eklerini alabilir</u>:**

  adın durum ekleri → beni, bana, bende, benden...

  çokluk eki → onlar, bunlar, şunlar...

  iyelik eki → kendim, bazısı...

  tamlayan eki → senin (evin), onun (sorusu)...

  ek eylem → bendim, bizimmiş, odur, onlarsa...

➢ **İsim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan olabilir:**

<u>benim</u> borcum
<u>senin</u> evin
öğrencilerin <u>kaçı</u>
<u>neyin</u> <u>nesi</u>
Ayşe'nin <u>kendisi</u>

➢ **Cümlede özne, tümleç ve yüklem göreviyle kullanılabilir.**

Kıskanırım <u>seni</u> ben, kıskanırım kalbimden (nesne)

<u>Bana</u> kefendir yatak, <u>sana</u> tabuttur havuz (dolaylı tümleç)

<u>Sen</u> kıvrıl, <u>ben</u> gideyim, son Peygamber kılavuz! (özne)

Bütün bunlar <u>sendedir</u>, bu girift bilmeceler (yüklem)

- **Edatlarla edat grubu oluşturabilirler:**

  benim için, senin gibi, kendine göre...